

Abonamentul:

pe 1 an 5 cor.
pe 1/2 an 2-50
pe 1/4 an 1-25

ROMANIA:

pe 1 an 7 lei
pe 1/2 an 3-50

ȚARA NOASTRĂ

Redacția
și
administrația

SIBIU
NAGYSZEBEN
strada Morii 8.

Revistă politică-culturală

Apare săptămânal, sub conducerea unui comitet.

Reformele din Țară.

De-un timp încoace începem să fim și noi mai bine informați despre stările sociale din regatul României. Și cu cât le cunoaștem mai bine, cu atât mai mult crește interesul nostru pentru soarta fraților noștri liberi. Vestile rele ce ne vin de-acolo ne întristează și pe noi, iar faptele bune și semnele de propășire ne umple sufletul cu adevărată satisfacție. Nimeni nu ni-o poate lua în nume de rău aceasta, căci vocea sângelui nu poate fi înăbușită. Și nu motive politice, nici gânduri de aventuri ne fac să petrecem cu atenție mișcările de pe teritoriul român, ci dragostea dela frate la frate, pe cum și convingerea, că binele lor este până la un punct și binele nostru.

Este îndeobște cunoscut, că România modernă a avut bărbați de stat de mâna întâi și patrioți înflăcărați, cari vieța lor întreagă au pus-o în serviciul desvoltării statului. Au fost lupte uriașe acele pe cari acești bărbați le-au purtat cu puterile străine pentru a dobândi mai întâi independența țării, scuturându-o de jugul străinilor și înlăturând pentru totdeauna rușinosul amestec al statelor celorlalte în afacerile interne. Asigurată odată independența, România a căutat să-și consolideze celelalte mijloace cari o puneau în rând cu statele libere, armata, administrația, școala și marele aparat legislativ, cari imprimă caracterul unei țări moderne. Și în scurtă vreme partea exterioară ajunsese la oarecare desăvârșire: România ajunsese în rând cu statele cele mai civilizate sub raportul vieții constituționale și al politicii generale.

Fondul acestei vieți însă eră destul de subred. Progresele externe se făcuseră repede, pe când masele cele mari, în cari residă puterea unei țări, nu putură să urmeze în acelaș grad de repeziune pe scara evoluției. Poporul rămas tare înapoi. Greutăți economice, tradiții, întocmiri feudale și inferioritatea culturală îl țineau locului. Și nici încercările sporadice ale unora, nici dragostea platonice a altora, nu puteau să-l urnească.

O întreagă literatură economică ce se publică acum este dovadă, că printre oamenii politici ai țării românești au fost multe inimi mari și minți luminate cari au voit binele țărănilor și s'au ocupat de soarta lor. Dela desrobirea clăcășilor și dela improprietărea țărănilor sub Cuza încoace, totdeauna s'au găsit guverne, sau bărbați de stat, cari să se gândească la reforme, la stabilirea unui *modus vivendi* între proprietari și țărani. Dar dacă nu au reușit să facă ceva, vina a fost pe deoparte starea atât de complicată a cestiunei și teama de măsuri

radicale. Și apoi și oamenii politici sunt expresia timpului lor și robii intereselor politice înguste și ai partidelor din care fac parte. Ori cât de mare ar fi fost de pildă partidul liberal din trecut, ideile lui democratice nu luaseră încă desvoltarea trebuitoare pentru determinarea unui curent puternic în favorul unor reforme țărănești.

Amânarea continuă a rezolvării acestei cestiuni, capitală pentru stat, sau petecirea ei prin tot felul de paliative și îngăduirea abuzurilor arendășești au avut în urmă drept consecință fatală catastrofa din primăvara trecută, strigătul de protestare al țărănimii împotriva întârzierii și neputinței conducătorilor. Dovada eră dată, momentul eră suprem. Partidele politice au tresărit. Și din clipele acele tot ce păstrează vre-un interes neamului se preocupă exclusiv de ceea ce trebuie făcut. Guvern, partid, opoziție, presă și societate — de un an încoace — numai de binele țărănilor se muncesc.

Am urmărit cu rară mulțămire această mișcare. Buna intenție este în jos, ca și în sus. Au căzut cuvinte frumoase, cuvinte de aur și s'au dat la iveală idei luminoase. Dar nu mai puțin adevărat este, că problema e tot atât de grea. Nu una, ci zeci de cestiuni trebuie hotărâte, iar aceasta nu este cu puțință de azi pe mâine, căci păcate și întrelăsări de decenii nu pot fi vindecate cu o singură trăsătură de condei, sau cu un singur vot al Corpurilor legiuitoare.

Guvernul liberal își face însă datoria cu deplină conștiință a răspunderii sale. În sinul său, în mijlocul partidului și în toate desbaterile urmate se simte pare-că un duh nou, tinăr, la nivelul partidelor democratice din occident. Se observă o adevărată patimă pentru mulțimea prea nesocotită în trecut. Și ceea ce se remarcă cu deosebire, este că în parlamentul de astăzi nu tronează fraza simplă, emfaza cuvintelor sunătoare ca odinioară în epoca redeşeptării naționale, — ci toate acțiunile și cuvântările pornesc dintr'un simțământ al realității. Astfel complexul de legi reformătoare se votează una după alta. Deocamdată strictul necesar și în urmă se vor complectă și largi. Exploatarea țărănimii de către arendași e înlăturată prin stabilirea unor norme echitabile de învoielii agricole și astfel cade unul din gravaminele cele mai principale ale țărănilor. Lipsa de pășune, atât de mult simțită în vieța economică, este definitiv înlăturată prin legea despre izlazuri. Impărțirea și cumpărarea de moșii este asigurată prin minunata instituțiune a Casei rurale, unde țăranul poate găsi, în condiții destul de ușoare, banii trebuitori. Alte legi economice tind a modifica și vieța țărănilor, întărindu-l sufletește și

pregătindu-l pentru menirea lui în stat. Așa că, privind la toate aceste legi binefăcătoare, nu mai rămâne nici o îndoială că o mare operă s'a săvârșit.

Ne bucurăm din toată inima de aceste pilde de patriotism și înțelepciune politică la frații noștri. Adevărat, sunt printre noi sentimentali, cari socot că, fără a aduce o știrbire deosebită proprietății individuale, s'ar fi putut face și mai mult pentru cauza țărănilor. Dar în general convingerea noastră este, că așa cum s'au iăcut, reformele înseamnă o epocă în vieța politică a României și o adevărată premenire a spiritului public.

Noua pășire a deputatului Al. Vaida.

A trecut o jumătate de an și mai bine de când în urma scandalelor urite aranjate de patrioții gureși ai vorbelor mari, n'a mai răsunat cuvântul deputatului Alexandru Vaida în camera ungară. S'a iscat o mică literatură în jurul „cazului Vaida” care e un punct foarte interesant în istoria luptelor noastre parlamentare mai recente și un nimerit prilej de a putea pătrunde în psihologia luptătorilor noștri. Ce a făcut anume d-l Vaida? În focul discuțiilor cari se desfășurau cu înverșunare s'a servit o clipă de acele mijloace de repulziune violentă cari au fost totdeauna o notă distinctivă a parlamentarismului maghiar. A fost de credința, că în acele zile de luptă e dator să opue loviturilor ce se îndreptau împotriva noastră aceeași îndărătnicie, aceeași îndrăzneală care pornea din tabăra contrară. Și desigur nu a fost greșită această judecată. E doar evident că în orice luptă sunt anume momente, când numai împrumutând însușirile adversarului poți să-ți asiguri o biruință. În parlamentul maghiar campaniile cari se dau împotriva noastră se caracterizează prin atitudini de o extremă violență. Sunt anume ocazii când ai noștri sunt datori să se apere cu aceleas arme, dacă nu vor să-și primejduiască prestigiul și demnitatea. În acel vârtej de patimi uneori diplomația, alteori îndrăzneala răspicată poate salva cauza noastră. Iată de ce e firesc ca orice reprezentant al nostru în parlament să fie seamă de aceste îndatoriri. În această chestiune croații sunt un model de luptători și tocmai acestei împrejurări se datorește și succesul lor. Tocmai din aceste motive, noi detestăm toate criticile cari se aduceau nu de mult atitudinii d-lui Vaida, căruia i-se impută lipsa de „blândețe”, „tact” și alte însușiri de acest fel. Socotim că alături de aceste virtuți se mai cer și alte atribuții luptătorilor unui neam. În lupta noastră parlamentară pot să vie încă multe prilejuri cari vor pretinde atitudini de bărbăție și îndrăzneală, furtuni în cari numai sufletele tari vor fi capabile de rezistență. Ne bucură deci întoarcerea d-lui Vaida în parlament, care nu mai putea fi amănată fără a nu trezi murmure de nemulțămire. Dorim ca și pe viitor să păstreze acele însușiri prin cari s'a distins în frumoasa sa activitate din camera ungară. Toți cari îl cunoaștem suntem pe deplin lămurii că evenimentele petrecute l-au lăsat neatins și nu l-au descurajat, nici nu l-au „cumințit”...

Ar mai fi să spunem cetitorilor noștri, că din prilejul discursului d-lui Vaida iluștri politicieni maghiari din camera ungară au aranjat o demon-

strație părăsind cu toții sala. E de prisos să mai amintim că acest cortegiu de operetă a fost însoțit de injurături și trivialități cari de mult și-au pierdut darul de a mai surprinde. Au rămas numai deputații noștri și Croații. Nu e nici o supărare. Dimpotrivă recomandăm această rețetă și pentru viitor. Cuvintele de protestare ale d-lui Vaida să rămână cât mai des dela tribuna parlamentară, chiar neascultate de elementele potrivnice. Le ascultăm noi, le ascultă toți oamenii nemulțumiți din această țară, și ele pătrund chiar și mai departe...

☞

O vină grea. În politica noastră s'au făcut și se fac multe greșeli. Nici una nu ni se pare însă mai condamnată ca cea privitoare la mișcarea masselor.

Se știe că două sunt căile pe cari se pot obține succese politice. Una este cea oficială: acțiunile în cadrul organizației municipale și în parlament; iar a doua este mișcarea extra-parlamentară, manifestarea voinței poporului prin adunări naționale și prin protestări colective.

Nici în adunările municipiilor și nici în parlament nu s'au putut obține până astăzi ceva, deoarece de-apururi ne-am isbit de majorități, covârșitoare forțelor noastre. Și astfel fiind, toată activitatea noastră în acele corporațiuni legislative a rămas pur platonice.

Ce urmează de aici?

Urmează ca pe viitor să ne adresăm mulțimei. Să urnim poporul și prin intrinzi populare să dăm expresie simțimentelor și jălurilor noastre. Legea nu oprește acest fel de mișcare, când ea se petrece în liniște și cu gândul hotărât de a sprigini interesele țării. Poporul e suveran, el însuși alcătuiește statul și el e în dreptul lui să-și spună cuvântul.

Acestfel de politică extra-parlamentară, în care se afirmă voința mulțimei, este în măsură de-a atrage asupra și luarea aminte a guvernelor și a Domnitorului și duce une-ori mai repede la țintă decât cea mai abilă campanie în dietă. Și totuși, cu părere de rău vedem, că noi nu mai practicăm deloc această politică. Au fost fel și fel de momente, cari ni-ar fi dat dreptul să încercăm a ne aduna și a protesta, dar

nimeni n'a luat inițiativa. Cad loviturile asupra noastră, ne împotrăvim puțin în presă; anunțăm și o interpelare în parlament, dar le înghițim toate și puterea obiceiului ne face să le suportăm cu timpul. Nu exploatăm însă cu pricepere nimic, nu ne împotrăvim în mod simțitor și nu ne agităm îndeajuns, ca să intimidăm pe adversar.

Iată de pildă întâmplarea cu școalele din cercul Făgărașului. S'a adus o hotărâre criminală pentru cultura românească. Și presa a înregistrat această hotărâre ca orice alt fapt divers. Nimeni nu s'a sinchisit încolo, par'că nu ar mai exista nici o înțelegere pentru importanța unor atât de grave atingeri aduse cauzei noastre naționale. Acum eră cazul de o întrunire poporală, ce trebuiau s'o convoace fruntașii Făgărașeni. Și cazuri de-aceste, câte-ori se repetă, trebuie subliniate cu sgomotele de protestare meritate.

Sau — ceea ce nu ne vine a crede — să trecem noi prin o astfel de toropeală sufletească în cele politice, încât nici lovituri de aceste, așazicând lovituri de săcure, să nu ne miște?

Situația politică.

Zi de zi viața politică devine tot mai sibiuciată. Frământările sunt din ce în ce mai complicate și par a ne prevesti apropierea unei catastrofe. Situația actualului guvern întemeiat pe elemente cari nu reprezintă o forță morală, — începe să se clatine. Tendința de căpătuală care a înfrățit un moment o seamă de oameni, nu poate înlocui o bază principiară necesară ori-cărei grupări menite a guvernă. Făgăduințele neimplinite încep să se răzbuie. Se ridică nemulțumiri chiar în sânul acelor cari până deunăzi erau cei mai aprigi sprijinitori ai actualului guvern. Se ivesc tot mai dese și murmurele cari până bine de curând erau strivite de chiotul larg al unui triumf ce n'a implinit nici una din lezinele cari i-au smuls biruința. Chiar și lumea ungurească — acei patrioți cu nădejdi îndrăznețe cari așteptau schimbări radicale în tradițiile politice față de Austria și credeau în izbânda mult trimbițatelor „postulate naționale“ — e desamă-

gită și începe a se convinge că toate campaniile politice dela noi nu se dau pe tema unor chestiuni de ordin principiar ci din motive cu totul străine de imboldul altruist de-a noroci masele. Tot mai mult se lămurește adevărul că baza celui șovinism îndărătnic care tulbură sufletele, nu e învederarea tradiționalei intransigențe a spiritului maghiar, ci tendința vulgară de-a împăienjenii ochii mulțimii cu cea mai aprinsă ură de rasă, de-a o preocupă de sbuciumări interne, cari să nu-i dea răgaz de-a pătrunde după culisele neschine unde se învârtesc afacerile celei mai puțin scrupuloase negustorii. Cât ne privește pe noi, neamurile nemaghiare din această țară, aceste apariții cari par a prevesti unele simptome de trezvie a mulțimii — nu pot decât să ne bucure, căci simțim tot mai mult apropiindu-se vremea, când viața politică a acestei țări va trebui să fie diriguată după norme de ocărnuire mai echitabile.

*

Să începem schițarea evenimentelor mai recente cu chestiunea *votului universal*. Multele solicitări cari pretindeau guvernului o lămurire în această chestiune programatică, au smuls câteva declarații destul de importante din partea unor factori ai politicii actuale. După audiența dela curte din zilele trecute a contelui Andrássy, s'a lansat prin unele ziare bine informate din Viena schița acestui proiect de lege. Știrile alarmante de-acum o lună s'au confirmat. Proiectul de lege va formula votul universal pe baza principiului pluralității cu restricțiunile cunoscute; nu va fi nici *secret* și va tinde prin diferite dispoziții să asigure o preponderanță covârșitoare atât elementului maghiar, cât și spiritului de castă care astăzi e intronat la conducerea vieții politice. Cu toate aceste, guvernul dându-și seamă de inevitabilele incurcături ce va provoca, amână prezentarea proiectului înaintea camerei. După declarațiile ministrului-președinte abia la începutul anului viitor se așteaptă terminarea debaterilor, pe urma cărora proiectul va deveni lege. Pentru lucrările tehnice ce va reclama noua lege, d-l Wekerle încă socotește un timp de cel puțin 10 luni, astfel că alegerile pe baza acestui curios „vot universal“ guvernul actual le proiectează abia în primăvara, sau chiar toamna anului 1910. E foarte evidentă tendința guvernărilor noastre. Guvernul poreclit „de tranziție“, care făgăduia rezolvirea imediată a acestei che-

FOILETON.

Înțeleptul hoge Nastradin.

Nu e mult de când a murit, într'o mahală înfundată a Stambulului, înțeleptul hoge Nastradin.

Nu Nastradin, cel despre care pomenește povestea, ci un altul, ceva mai prost decât el, dar căruia tot „înțeleptul Nastradin“ îi ziceau oamenii din sat.

Cine era, al cui eră, de unde venia el, nu știu nimeni, fiindcă Nastradin nu fusese niciodată prin mahalaua aceea. L'au găsit mort într'o dimineață, pe niște gunoaie din drum, iar alături de el, un măgar slab, zdrențaros, rodea cu tristețea iarba crescută printre pietri.

Trei poștii departe de mahalaua creștinească a Stambulului, e un sat turcesc. Nu mai știu cum îi zice. De-acolo eră Nastradin. Geamia în care se ruga de cincizeci de ani aproape, eră de trei-ori mai bătrână ca el. Eră o geamie săracă, cu părții crepați și cu acoperișul de olane, înălbite de soare.

Casele de oameni săraci ale satului, cât eră geamia de mică, păreau niște mușuroaie pe lângă ea.

Iar la ceasurile inserării, când hoga își chinuia glasul subțire, din vârful turnului, oamenii veneți și supți de sărăcie, ieșeau ca din pământ

și se duceau să se roage cu sfințenie sub zidurile crepate și negre ale geamiei.

Și acolo, în satul uitat de Dumnezeu, și-a trăit el cele trei sferturi de veac, postind și rugându-se lui Mohamed, uitându-se cu nepăsare la turnurile lucioase ale Stambulului, ce se străvedea departe, în diminețile senine, — cu nepăsare uitându-se și la dunga albăstrie din mare, pe fața căreia lunecau adese-ori un fel de pasări uriașe, cu picioarele vârâte în apă și cu aripile albe, deschise în bătaia vântului...

Dar iată că într'o zi, un soldat călare se oprî în fața geamiei.

— Sealeam-alechim!

— Sealeam-alechim, pe cine cauți?...

— Pe Nastradin, pe înțeleptul hoge Nastradin.

— Eu sunt — se auzi subțire din fundul curții și un moșneag înalt, cu gâtul lung și roșu, ca al unui vultur pleșuv, mai întrebă odată, de subț nasul lung și cocoșat:

— Eu sunt... Da de ce mă cauți?

... S'au pominit amândoi călări și iată-i pe drum spre Stambul, unde hoga cel mare vrea să vadă pe înțeleptul Nastradin și să-l dăruiască, fiindcă cinzeci de ani în șir se rugase și postise.

Pe drumul alb, pietros, calul soldatului și măgarul hogaie, scapără scantei; călăreții tac.

Nastradin simte ce nu mai simțise de mult: inima îi bate ca niciodată. Simte în piept un porumbel înghițit de viu, care vrea să iasă din el, urcându-se spre gât și bătând din aripi.

Orașul nemărginit, desfăcându-se larg zidurile, vîind de departe, îl umple de mirare.

Geamii înalte, cu turnuri strălucitoare, palate falnice, grădini ciudate, călăreții voinici îi trec pe dinaintea ochilor.

Iar el, e cel mai sărac în mijlocul atator bogății.

Când a eșit dela hoga cel mare, eră zăpăcit, capul îi vâjăia. Nici n'avea vreme să se gândească la fericirea lui. De unde venia? Prin ce palate fermecate trecuse? Ce erau luminile acelea colorate, aurăriile acelea netnchipuite?

Visase? Sau vr'un vrăjitor din Halimă îl răpise din lume, purtându-l în palatele lui Harunal-Rasid?

Ce frumos eră bătrânul acela cu barba mare, albă, cu obraji roșii și cu fesul scump, îngroșat de turbanele de mătăș!

Gândurile i-se amestecau în cap lui Nastradin.

Avea bani mulți, cum n'avuse niciodată.

Dormi la un han din drum; un han curat primitiv, măcar că eră al unui creștin.

Dimineața, se sperie. Unde eră? Atâtea mii și mii de nopți le dormise acasă la el, pe aceleași

stiuni, formulată ca un angajament chiar și în program, se desparte cu greu de ocrotirea caldă a bugetului. Cunoaștem doar' atât de bine logica axiomei „habet tempus“ aplicată la împrejurările noastre politice.

*

Cea mai complicată din incurcăturile actuale ale guvernului, e situația provocată în *Croația* de noile alegeri. Nici când n'a ieșit la iveală cu atâta putere de convingere miopia politică, lipsa de tact și naivitatea acestui guvern ca tocmai acum, din prilejul acestor alegeri. Increderea ridicolă cu care s'a pornit din partea cercurilor oficiale campania electorală a suferit o înfrângere rușinoasă. Și nici nu se putea altfel. Sfîdarea tuturor sentimentelor de echitate, nesocotirea celor mai elementare atribuții de drept ale unui popor trebuiau să se răzbuie. Mișcările politice cari țintesc apărarea dreptului de viață trebuie să ajungă la biruință, căci se spriginesc pe puterea de expansiune a conștiinței unui neam. Și această forță nici odată nu se poate sugruma nici de șurubăria aparatului administrativ, nici nu poate fi strivită de plutoanele jandarmilor. Alegerile din *Croația* pot fi cel mai splendid argument pentru domnia dela putere. *Croații* cinstiți, elementele de luptă intransigentă, s'au întors biruitori în palatul de pe malul Dunării. Și-au reocupat locul în băncile camerei și cuvântul lor îndrăzneț începe să răsune din nou cu aceeași putere răspicată care dă de gândit tuturor războinicilor, cari încasează diurne și urlă pentru binele țării. În noua situație deputații *croai* sunt un factor hotărîtor. La proiectul de revizuire, atitudinea lor e decisivă. E foarte probabil că guvernul va suportă cu amărăciune toate gesturile umilitoare ale lui *Supilo* care e huiduit astăzi — și va încheia un pact cu *Croații*, asigurându-le privilegiu în schimbul unei abțineri dela obstrucție din prilejul desbaterilor actuale. Nenorocitul baron, banul *Paul Rauch* va fi nevoit să se cufunde din nou în obscuritate, ducând cu sine cunoscutele răsplătiri ce se dau tuturor pretorianilor din zilele noastre.

*

Desbaterile din *parlament* își urmează cursul lor destul de liniștit. Deocamdată războirea cam artificială a disidenților *kossuthiști* tulbură apele. Intreagă lupta nu e pornită dintr'un indemn moral, ci mai mult din vanitatea dornică de afirmări sgomotoase a unor elemente naive, alimentată

de pofta de căpătuială a unora și susținută și de câțiva dintre naufragiații de seama fostului ministru de justiție *Polónyi*. Noi, cari avem o experiență atât de dureroasă, suntem în curat cu liberalismul lui *Bánffy* și cu cinstea lui *Polónyi*. Știm că nu de dragul acestor principii ale echității jignite se îndărătnicește fostul satrap *Bánffy* sau rabulistul poticnit *Polónyi*. Tocmai din aceste motive, nu avem cuvinte să credem în sinceritatea acestor împotrivi cari se vor desarmă la cel dintâi semn al guvernului. Această împrejurare ne îndeamnă să cerem deputaților noștri desfășurarea tuturor energiei lor, împotriva proiectului de revizuire care e menit să lovească îndeosebi drepturile noastre.

*

Să înregistrăm și o chestiune de picanerie politică a săptămânii trecute. Conte *Tisza*, și-a întrerupt pe neașteptate exilul din vilegiatura de doi ani în munții *Bihariei* și s'a înfățișat zilele trecute la audiență în burgul *vinez*. Ziarele *vieze* și chiar cele din capitala noastră comentează cu mult interes această pășire a fostului ministru-președinte. Se svonește o apropiere a lui *Andrássy* de contele *Tisza*, având ținta de-a forma o nouă grupare a elementelor răzlețe din vechea tabără liberală. Această grupare e necesită de frământările interne din coaliție și de tulburările tot mai primejdioase din sinul partidului *Kossuthist*. Cu toate desmințirile categorice date din amândouă părțile știrea se menține și nu e imposibilă o reviere a strașnicului dictator.

*

Un caz interesant din zilele trecute a lămurit nișor psihologia politicianului maghiar. E vorba de *Barabás* președintele delegațiunii maghiare. Acest individ e tipul politicianului actual-maghiar. Om lipsit de-o cultură superioară, ne trecut cu mintea peste granițele acestei țări, înarmat numai cu frazeologia ieftină a tribunilor ambulanti, acest zurbagiu a putut face o carieră politică la noi. Cu lărmuirea lui rustică, cu atitudinile de înverșunare neîmpăcată împotriva „nemților“, cu injurături împotriva noastră și alte arme din cunoscutul arsenal vulgar al tagmei, el se potrivea perfect cu spiritul dominant al retoricei *Kossuthiste*. Ajuns partidul la putere, implacabilul avocat din *Arad* s'a ridicat de-odată la conducere. Azi are un rol de diriguitor și e, cum se știe, președintele delegațiunii. Ce s'a întâmplat însă? A fost în *Viena*, a petrecut o lună de zile în acest centru

de civilizație, a stat de două-ori alături la masă cu bătrânul *Monarh* și strașnicul tigră și-a pierdut ghiarele. A rămas înfiorat de strălucirea bogată, de fermentarea febrilă a culturii germane, desconcentrat de eticheta spaniolă a curții *vieze*, măgulit de câteva semne de atenție și s'a întors acasă supus, mlădios și cumișit. Într'o clipă de trezvie s'a apropiat de tovarășii rămași pe culoarele parlamentului din *Pesta* și cu aierul de om pățit le-a făcut destăinuri jalnice: „Cum vreți să luptăm noi cu *Austria*? *Austria* e o forță culturală și economică. Noi ne pierdem în ficțiuni juridice cu programe dela 48 și 67. Avem lipsă de-o politică economică, chiar de-am sacrifica aceste principii istorice... Cam așa a vorbit acest om, după o lună de zile în *Viena*. Cuvintele lui nu sunt lipsite de-un fond de adevăr. Ne putem închipui cu cât mai cuminte ar putea să vorbească, dacă ar fi stat un an sau doi ani în bătrâna cetate a *urgisitorilor* „nemți“. Ar fi învățat, că în viața politică a popoarelor nici frazeologia, nici injurătura, nici alte atribuții ale actualei majorități parlamentare nu sunt menite a crea o forță de rezistență, ci că toate neamurile trăiesc numai prin cultura lor. Până va dăinui însă școala actualilor politicieni cu retorismul ei ieftin și cu gesturile acelei războinicii ridicole, nu-i nici o primejdie.

*

Să revenim la nevoile noastre. Săptămâna trecută a anunțat ziarul „*Tribuna*“ că lucrările de „organizare“ s'au terminat... Ne-am bucurat și noi în rând cu toții, că în sfârșit după o muncă asiduă s'au înjghebat acele schițe, planuri și proiecte asupra cărora s'a vorbit mult în presa noastră. Cu toate însă că „*Tribuna*“ anunță că s'au trimis în toate părțile, noi nu le-am primit. Negreșit, că nu e un prilej de bucurie pentru noi această împrejurare. Dacă ar fi numai o lipsă de condescendență am închide bucurios ochii, dar e vorba de-o chestiune de interes public ce trebuie discutată și lămurită de toate organele presei noastre. Și în adevăr nu e nici o plăcere, ca această presă să fie cu totul desorientată într'o afacere pentru care se reclamă din partea biroului central al clubului „articole insufleteitoare“...

Ei bine, cum să „insufletim“, ce să spunem, când iubitul nostru oracol tace?...

saltele de paie, în odăița căpătușită cu pământ, încât tot nu credea că se deșteptase, când văzuse un tavan curat, de scânduri și când auzi, ca niciodată, pași de om, tropăind deasupra lui.

Razele soarelui de vară pătrundeau pe fereastra de sticlă și umpleau odaia cu o lumină mare, caldă.

Înviorat, pipăindu-și cele 50 de lire ce i-le dase hoga cel mare, *Nastradin* eși din odaie, în prăvălia grecului.

Mirosuri ațățătoare de carne friptă, îl ademeneau.

Cerul și el din mâncarea aceea și o găsi minunată. Niciodată nu mâncase carne. Și încă de porc! De cincizeci și atâția de ani, el uitase că dreptilor întru *Alah* nu le este iertată mâncarea porcului.

Când să plece:

— *Effendi*, aș lua cu mine ceva carne de asta...

— Cum de nu, cum de nu! se grăbi grecul — și îi întări o pulpă rumenă.

Hogea mai zise odată „*salamalic*“ și plecă. Dar pe drum, își aduse aminte că mâncarea aceea a grecului era caldă și nu așa de roșie.

Se întoarce.

— *Effendi*, cum s'o mănânc eu asta?

— Păi... uite-așa — și grecul îl învăță cum să gătească pulpa.

Nastradin nu prea înțelegea.

Atunci, grecul îi scrisse pe o hârtie cum trebuie fiartă carnea.

Mulțumit, hoga își luă ziua bună, îndoi hârtia și o vârî între fesurile din cap.

... Fiindcă trebuie să știți: hogii, când își cumpără fes nou, îl pun de-asupra celui vechi, la bătrânețe, capul lor e un turn de fesuri...

Iată-l pe drum.

Soarele dogorea cu putere; cerul senin până în dunga albastră din zare, era gol de orice sburătoare.

Numai într'un colț înalt departe, se învârtea o hobiță neagră.

Cu sufletul plin de fericire, *Nastradin* grăbea spre casă.

Asvârlise pulpa de porc pe spinarea măgarului și el mergea alături, gândindu-se la câmpul ce-l va cumpără chiar mâine, la dula-maua nouă, ce o s'o poruncească croitorului schiop dela marginea satului, la friptura minunată ce era s'o mănânce cum o ajunge acasă.

Și cum se uită el în sus, văzuse bobul negru deslipindu-se de tavanul înalt al cerului și apropiindu-se în cercuri largi, de pământ.

— Un vultur flămând — se gândi hoga.

„Se vede că mi-a mirosit pulpa de carne!“
Și tot uitându-se la vultur, se gândi că pe vremea lui, *Nastradin* era mare păcăliciu.

De ce nu și-ar bate joc și acum de pășărea din văzduh?

Se depărtă de măgar și își încetini mersul.

Vulturul se apropiase bine; ca un fulger, se repezi la carne, o înhăță și se depărtă pierzându-se în zare.

Înțeleptul *Nastradin* hoga se tăvăleă de răs. Scoate hârtia dintre fesuri, o falfăi în degete și strigă vulturului:

— Ehei, prostule, ai luat tu carnea, da, hârtia a rămas la mine... Na! Cum o s'o mai mănânci?

Și îi arată cotul.

Câteva zile după aceea, a fost găsit mort, pe niște gunoaie dintr'o uliță înfundată a *Stambulului*, înțeleptul hoga *Nastradin*.

Măgarul slab, sdrențaros rodea cu tristețea iarba crescută printre pietre.

Ce-o fi căutat iarăși *Nastradin* în *Stambul*, nu știă nimeni.

O fi vrut să mai cumpere carne? Cine știe...

De ce-o fi murit el, iar nu știă nimeni. Poate pedeapsa profetului, că s'a spurcat cu mâncare creștinească... cine știe...

Daniel Vodena.

ȘCOALA.

Școlile grănițarești.

Pentru cei-ce să indeletnicesc cu evocarea trecutului, ar fi o chestiune interesantă a scormon și a prezentă celor de azi, fazele dureroase prin cari au trecut școlile grănițarești până când au ajuns în metamorfoza de acum: desbrăcate cu totul de atribuțiile caracterului național, cum le-au înființat odinioară vitejii grănițeri. Ni-s'ar da apoi și nouă o doydă grozav de jalnică despre felul cum se răsplătește la noi: iubirea de patrie și virtutea militară.

Regimentele grănițarești, în ciasul desființării lor, au dat cea mai frumoasă probă de înțelepciune: întreg avutul lor l-au prefăcut într'un fond pentru înființarea și susținerea de școlile populare.

În momentul, când au depus armele cu cari au apărât veacuri loviturile dușmane țării, au început cea mai ideală luptă: lupta pentru luminarea minții și nobilitarea sufletelor. În fruntea acestei cruciate moderne au pus tot pe vechiul lor comandant, generalul baron Ursu de Margine, care pe câmpurile de războiu i-a condus din izbândă în izbândă.

Valoarea personală a baronului Ursu și trecerea de care se bucură la curtea din Viena au fost un scut pentru școlile grănițarești și după aducerea legii școlare, art. XXXVIII din 1868, în cadrul căreia astfel de școlile nu aveau loc. Au fost însă bărbați de poziție înaltă, cari au înțezărit furtuna, ce eră să vină și au stăruit mult pe lângă baronul Ursu, ca să pună școlile grănițarești sub adăpostul ambelor biserici române dându-le caracter confesional. A intervenit chiar și marele arhiepiscop Andrei bar. de Șaguna, Magnf. Sa Ioan cav. de Pușcariu de nenumărate-ori, iar actualul nostru arhiepiscop și mitropolit, I. P. S. Sa Ioan Meșianu, pe atunci protopresbiter în Zărnești împreună cu protopresbiterul Ioan Rațiu din Hațeg, s'au dus în deputație la bar. Ursu și în numele comunelor de ei administrate, l-au rugat să pună școlile sub aripile ocrotitoare ale bisericii. Inzadar! Baronul Ursu eră mândru de atributul „grănițer“ pe care voia să-l perpetue și în operele sale. Această frumoasă și mândră îndărătnicie ne arată, că pe cât de excelent militar a fost Ursu, pe atât de puțin a prevăzut rostul evenimentelor din viitorul apropiat.

Datorința istoriografului va fi să arate pe bază de documente și în mod cronologic toate rugărilor, protestele și memorandele, cari s'au scris și înaintat pentru a salvă școlile grănițarești, această scumpă moștenire a generalului iubit, care a revărsat atâta glorie asupra tronului împărătesc. Dar vremile s'au schimbat, ușile s'au încuiat și rugămintele grănițerilor odinioară numiți „credincioși“, a fost glasul, celui ce strigă în pustie. Destul că, în Septembrie 1895 ministrul de culte încunoștințează comitetul central, că Maiestatea Sa, n'a încuviințat cererea grănițerilor, iar în consecință școlile grănițarești le declară școlile comunale având a se conforma întru toate dispozițiilor din legile referitoare la școlile comunale atât în ce privește planul de învățământ, cât și instituirea și disciplinarea învățătorilor precum și în celelalte chestiuni administrative. Vorbă scurtă: comitetul central a fost lipsit de orice jurisdicțiune asupra școlilor pe cari el le susține din averea fostelor regimente grănițarești. De limba de propunere însă nu s'a atins. Acest moment trebuie remarcat pentru dovedirea celor ulterioare.

Prin art. de lege XVIII din 1879 limba maghiară a fost decretată, ca obiect obligator pentru toate școlile populare, iar prin ordinațiuni ministeriale ulterioare învățarea limbii maghiare s'a cerut în măsură tot mai mare până când ministri de jalnică memorie Berzeviczy și Lukács au ajuns la postulatul utopic, ca un elev după terminarea

celor șase cursuri obligate, să fie în stare „a-și exprima gândirile și simțămintele în l. maghiară fluent, atât cu graiul cât și în scris“. Pe aceștia i-a supralicitat apoi actualul ministru cerând același lucru după patru ani de școală. Natural, că susținătorii de școlile ca să evite urmările, au îndrumat învățătorii a stăru mai cu dinadins la instruirea limbii maghiare, iar în conglăsuire cu cerințele *metodului direct* s'a dispus, ca în oarele de maghiară și în cursul *exercițiilor intuitive* învățătorii să se folosească la propunere de limba maghiară.

Din faptul acesta însă nimenea n'a ajuns la concluzia ridicolă, că o școală poate avea două limbi de propunere: pe lângă limba română și cea maghiară. Logica aceasta a fost rezervată vârcolacului inspector reg. de școlile din comitatul Făgărașului.

Noua lege școlară (art. XXVII din 1907) e un model clasic de elasticitate a interpretării. Are foarte multe ușițe cu intrări și ieșiri secrete, așa încât poate servi de model acelor legislatori, cari nu știu ce vreau, sau nu vor să spună ceea ce vreau. Această lege în §-ul 18 dă susținătorilor de școlile dreptul *exclusiv*, ca în școlile lor înșiși să fixeze limba de propunere. Iar mai la vale zice: În acele școlile însă în cari înainte de intrarea acestei legi în vigoare, limba maghiară a fost singura limbă de propunere, acolo nu se poate face altă schimbare. Adecă susținătorul școlii, chiar și dacă ar vrea, nu poate să decreteze altă limbă de propunere în locul celei maghiare, care în mod *exclusiv* s'a folosit până la aducerea legii.

Îndrumarea legii privește școlile confesionale și comunale.

Însuș ministrul de culte și instrucțiune publică în §-ul 40 din instrucțiunea dată întru executarea art. de lege XXVII din 1907 interpretează în sensul vederilor noastre §-ul 18 din lege. Nici că se putea altcum.

Cu toate aceste comisia administrativă din comitatul Făgărașului, — cel mai curat comitat românesc, — la propunerea Inspectorului regesc și cu provocare la §-ul 18 din lege, a decretat școlile mai înainte grănițarești, din 11 comune curat românești de școlile cu limbă de propunere *exclusiv maghiară* pe motivul, că în aceste școlile înainte de intrarea legii în vigoare pe lângă limba română s'a propus și în limba maghiară. Cu logica aceasta toate școlile confesionale din patrie se pot decretă de școlile cu limbă de propunere maghiară, pentru că în toate se face instrucțiunea — și încă în măsură mare — și în limba maghiară.

Comisia administrativă, a cărei chemare e să respecte legea singură a violat și făcut iluzoric dreptul cel mai cardinal al susținătorilor de școlile de a-și fixa înșiși limba de propunere în școlile susținute din sudoarea lor. Ne prinde numai mirarea, cum de în comisiunea administrativă nu s'a găsit un singur om, care să deschidă cartea legii și să impedece o astfel de violență.

Pe lângă desconsiderarea dispozițiilor pozitive din lege, deciziunea din chestie mai are un cusur. Nu cunoaștem anume vre-o dispoziție legală, care să imputernicească comisia administrativă, ca în chestii școlare și ca for de prima instanță, să aducă deciziuni cu putere de drept, adecă neapelabile. În cazuri analoge la sfârșit se indică forul superior, unde părțile interesate pot să-și caute remedii de drept. Nu li s'a dat deci susținătorilor de școlile nici dreptul de a se plânge la forurile mai înalte, ci în schimb s'a dat poruncă organelor administrative din comitat, ca să execute deciziunea adusă. Deci și din punct de vedere formal, deciziunea comisiunii administrative din comitatul Făgărașului, trebuie anulată.

Pe aceste motive, cele unsprezece comune năpustite să apeleze la ministrul de culte și să pretindă a li se respectă dreptul asigurat prin

lege. O nouă desamăgire, ne va întări și mai mult în credința noastră, că în această țară legile nu sunt de o potrivă scut pentru toți locuitorii ei. Ulyse.

ECONOMIE.

Societățile pe acțiuni în România.

Vieța economică societară, în ultimii 10 ani a luat un avânt foarte mare și la frații noștri din regatul Român, semn că pulsația economică și dorul unei organizări de muncă și capital stăpânește tot mai mult preocupările pentru o reală înaintare a României.

Din datele publicate de Cassa centrală a băncilor populare știm că la 31 Decembrie 1906 în întreaga România au fost în total 2021 bănci populare cu 239,002 membri și cu capitale subscrise în sumă de 20,035,054 lei, din care au fost plătiți 18,509,519 lei.

Ca o prețioasă întregire a acestor date, ni-s'a dat lucrarea de mare importanță „statistica societăților pe acțiuni“ din România, scoasă de bine apreciatul economist și statistician d-l Chr. D. Staicovici.

Ca să avem și noi o icoană mai completă despre viața societară din România, dăm în cele următoare extrasul din lucrarea d-lui Staicovici, pe care îl publicăm în numărul de pe Ianuarie al revistei „Convorbiri literare“.

Din acest extras știm că lucrarea aceasta a alcătuit pentru întâia oară statistica societăților pe acțiuni din România. În anul 1906, cu care se ocupă lucrarea au fost în România 167 societăți anonime (pe acțiuni) dispunând de un capital de 342 milioane lei și anume:

No.	Felul Societăților	Capital în lei
61	Bănci	69 milioane
4	Asigurări	10 „
3	Credite Financiare	11 „
63	Intreprinderi comerciale și industriale	100 „
36	Petrol și mine	152 „

Bănci. — În București aveam 16 societăți de credit, cu capitaluri variând între 12 milioane și 45 mii lei. Capitalul tuturor acestor societăți eră de 57.850,000 lei, dispunând de un număr în casă la sfârșitul anului 1906 de 168½ milioane lei, iar beneficiul net realizat de ele a fost de 12½ milioane lei.

În categoria aceasta nu am cuprins loteria de stat (capital 3 milioane lei) și Muntele de Pietate (capital un milion lei), cari nu și-au publicat încă bilanțurile.

În județe au funcționat 45 Societăți de credit, având un capital de 11 milioane lei, din care:

2	bănci cu un capital de 1.000,000 lei
1	„ „ „ „ „ 651,000 „
3	„ „ „ „ „ 500,000 „
4	„ „ „ „ „ între 4—500,000 „
4	„ „ „ „ „ 3—400,000 „
10	„ „ „ „ „ 2—300,000 „
10	„ „ „ „ „ 1—200,000 „
10	„ „ „ „ „ sub 100,000 „

Numărul aflat în casa acestor bănci la sfârșitul anului 1906 eră de 1½ milion lei și beneficiile nete realizate atinsese suma de 1½ milioane lei aproape.

Toate băncile din țară, în număr de 61, aveau în portofoliul lor efecte comerciale, în valoare de 112 milioane lei, din care valoarea portofoliului societăților de credit din județe eră de 11 milioane lei.

Asigurări. — Societățile de asigurare, în număr de patru, dispun de un capital de 10 milioane lei, având fonduri de garanție de peste 60 milioane lei și beneficii realizate aproape 2 milioane lei, în anul de care ne-am ocupat.

Creditele funciare aveau puse în circulațiune scrisuri în valoare de 485.260,025 lei, din care 299.768,225 lei scrisuri funciare rurale, 159.505,900 lei scrisuri funciare urbane București și 28.985,900 lei scrisuri funciare urbane Iași.

Datoria proprietarilor eră de 299 milioane lei la Creditul rural de 159½ milioane la Creditul urban și de 26 milioane lei aproape la Creditul urban din Iași.

Capitalul celor trei instituțiuni de credit eră de 11 milioane lei aproape, din care 578 mii lei în număr și 10.422,000 în efecte. Capitalul de rezervă se urcă la 28¼ milioane lei din care 14.700,000 lei în efecte.

Profitul net obținut de Creditul rural a fost de 450 mii lei și Creditul urban din București a realizat un profit net de 593,164 lei.

Intreprinderile comerciale și industriale, în număr de 63, dispuneau de un capital de peste 100 milioane lei, iar beneficiile nete ale lor au atins 12 milioane lei.

Aceste întreprinderi se repartizau astfel: 7 exercitând industria de hârtie și a tiparului; 10 având de scop industria și comerțul de alimentație; 7, industria de transport și iluminat; 7, mașini și metalurgie; 2, sticlărie; 2, bazalt și ciment; 7, industria și comerțul lemnului; 5, industria textilă; 2, produse chimice; 14, întreprinderi comerciale diverse.

Societățile de petrol, aveau la sfârșitul anului 1906 un capital de 152 $\frac{1}{2}$ milioane lei, iar beneficiul lor nu au depășit 10 milioane lei.

Desvoltarea pe care o iau societățile anonime și numărul lor, care crește din an în an, dovedește îndeajuns progresele pe cari le facem pe tărâmul comercial și industrial. Capitalurile mari nu se pot aduna decât prin asociațiune și ar fi de dorit ca Românii să contribuie cât mai mult la alcătuirea lor.

În statistica bilanțurilor ce am început să pregătim pentru anul 1907, vom arăta care este partea capitalului românesc în capitalurile de peste 400 milioane lei, cari sunt investite în întreprinderile societăților anonime, la începutul anului în care am intrat.

CORESPONDENȚE.

Știri din Zarand.

Partea cea mare a satelor noastre în fața legii nouă de școale stau incremenite și așteaptă sfârșitul de obște al școlii românești. Zădarnice sunt toate strigătele de Casandra a unor gazete ale noastre, cei în locul întâi chemați să sară în ajutor, preoții și consistoarele, se par a-și fi pierdut nădejdea.

Iată de ce trebuie să arătăm cu mare laudă acele sate și pe fruntașii lor, cari luptă din puteri a-și susține școala.

În protopopiatul cel atât de mare al Zarandului până acum e tare mic numărul școlilor ce vor rămâne tot cu fața lor cea veche românească.

Între cele dintâi, e comuna Vaca. Abia din 170 familii, dar toți oameni deștepți, știutori de carte cu bărbați și femei. În acest sat înfloresc agentura „Asociațiunii“ cu cea mai cetită bibliotecă populară. Oamenii cu inimă verde românească au fost totdeauna în frunte, la alegeri și la orice mișcare românească. Prin hărnicia lor, a preotului și învățătorului și-au făcut zidire de școală după toate cerințele, au una din bisericile cele mai bineintocmite, cu o avere la 15,000 Cor. Fără nici o greutate au hotărât susținerea școlii și plățirea învățătorului, după legea cea nouă încă delă 1 Ianuar 1908.

La stăruințele învățătorului comuna Mesteacăncă încă a hotărât a-și ține școala. Deși mai mică și mai săracă, totuși nu vrea să ajungă a-i dispune altul în școala sa. Niște oameni tari în credința lor acești Mesteacănceni. Din rândurile lor nici solgăbirău, nici notarăș n'a putut zmulge să-i ducă unde a vrut. De aceea pentru alegerile la comitat sunt strămutați la Băița, în al treilea notariat. — Cât de departe ar fi ajuns acești oameni să-i fi invrednicit D-zeu cu altfel de conducători.

Comuna Țerățel abia are 120 familii și totuși nu-și lasă școala. La bunele îndemnuri ale preotului, comitet și sinod cu însuflețire a hotărât a face cele mai mari jertfe numai să nu-și peardă școala. Cu atât e mai mare vrednicia acestor oameni, cu cât comuna lor biserică e una dintre cele mai sărace. A făcut de curând pe datorie o frumoasă sală pentru școală, abia a plătit datoria și acum iată-i gata a aduce jertfe și mai mari. Se pregătesc să zidească nouă odăi lângă sală. — În satul acesta s'a început o școală în Dumineci pentru cei fără carte, la care se duc și bătrâni trecuți de 60 de ani. S'a făcut începutul bun a unei țovărășii de înmormântare. În fiecare Duminecă întră foaia „Libertatea“ în peste 20 case din Țerățel.

Cei mai cu prindere săteni de pe la noi erau odată cei din Herțegani. Sat așezat pe 3 văi roditoare, cu mult pomat, mai ales prune, cu păduri mari, cu târg în apropiere, Băița, cu multe izvoare de câștig, — înainte cu 20 de ani nici de numele executorului nu știau, — astăzi aproape în fiecare săptămână iese de vinde la licitare câte o moșie. Tocmai fiindcă îi știau cu bună stare cele 4 bănci din apropiere le-au dat împrumuturi fără samă. Au urmat și ani răi, s'au mai stricat și oamenii și astfel câți-va scăpătați au tras după ei în prăpastie pe mulți din cei vrednici. Zeci de moșii sunt astăzi ale băncilor. Și e un nespun vaer în satul acesta. Cu toate acestea a fost destul glasul sincer a unui tânăr cu carte fiu de sătean din Herțegani, pentru a-i încălzi să iee hotărârea nestrămutată de a susține școala, de a face o zidire nouă cu două sale și de a mai aduce un învățător, — satul fiind peste 400 de familii. — Au pus la cale înființarea unui fond cultural.

Mai susțin școlile comunele centrale Brad, Criștior și Băița.

Oricât de sărac poporul nostru și astăzi e în stare să mai dovedească zisa cronicarului, că: „a luptat mai mult pentru limbă decât pentru viață“, numai conducătorii să-i fie oameni cu inimă caldă și voință tare.

Lucrarea de răspândire a portului românesc în Brad și jur dă roade bune. În 1 Martie a. c. s'a dat o petrecere populară, anume în cinstea costumelor, de cărturarii din Brad. Sătenele din Brad aproape toate au venit în costume, de asemenea și mulți bărbați. Sala cea mare dela hotelul „central“ a fost ticsită de jucători dela 3 după ameză până la 11 noaptea, jucând și câțiva domni mai tineri. A fost și tombolă. Din venit curat s'au plătit 8 costume, din cari 6 s'au împărțit atunci sara pentru școlari săraci dela școala populară și cea de repetiție din Brad. Venitul întreg 170 de Cor. spesele la 40 Cor. Nespună mulțămire a sătenilor, că li s'a făcut o petrecere atât de aleasă.

«Br...»

Din îndemnurile sufletului.

De Horia Petra-Petrescu.

Am avut o zi de bucurie săptămânile trecute. O sărbătoare sufletească, care e de multe ori mai însemnată pentru noi decât sărbătoarea stabilită în calendar. Vreau să vă fac părtași de bucuria aceasta. Nu știu dacă îmi va reuși pe deplin.

Citeam o carte despre Germania. A scris-o un învățat francez, cutreierând orașele și satele germane timp de mai multe luni de zile, în numele unui mare ziar parizian, „Le Figaro“. Cartea a ajuns în timpul din urmă la mai multe ediții și a fost tradusă și în nemțește, fiind imparțială și scrisă cu multă pătrundere. Și am dat de un capitol interesant în cartea lui *Iules Huret*, căci așa se chiamă scriitorul cărții: sacrificiile germane private pe altarul culturii germane. Iată spre pildă un singur oraș, orașul Frankfurt. Sunt 290,000 de locuitori, după ultima numerotare. Nu-i vorba orașul este unul din cele mai bogate și are puțința să dea mai mult pentru binele obștesc. Ca fost oraș liber și-a păstrat până acum independența cu o mândrie meritată. Nici când nu a așteptat ajutor din partea statului, fruntașii orașului au știut totdeauna să sară în ajutor cu banul și cu fapta pentru ridicarea școlilor, a azilelor de copii, de oameni bătrâni, a spitalelor, a muzeelor, a monumentelor publice, căci asta au ținut-o de o datorie sfântă față de vaza orașului lor. Școlile au fost sprijinite de ei din belșug. Pentru școlile lor, pentru instrucția publică au dat într'un singur an 4 milioane de mărci. Anul trecut, în 1906, au primit muzeele și celelalte instituții artistice din Frankfurt șapte milioane, zi șapte milioane de mărci, din partea oamenilor privați. Aproape toate muzeele și biblio-

tecile publice sunt întreținute din fundațiunile oamenilor de bine. Academia de științe sociale a primit în timp de 5 ani, 3 milioane și jumătate de mărci tot pe această cale.

Fiecare om bogat se simte dator să contribuie cu dinarul său la binele public. Sunt bogătanii la cari s'a prefăcut în tradiție ajutorarea unor anumite biblioteci și muzee. Urmașii lor își țin de o deosebită onoare să întrețină și mai departe instituțiile acestea culturale. Se întâmplă să se facă și fundațiuni speciale pentru anumite boli, pentru anumite clase sociale. Unul din milionari a suferit timp îndelungat de durere de dinți. În curând se ridică o clinică pentru bolnavii, cari n'au parale să se îngrijească singuri, din venitele lor.

Și dela boalele trupești se gândesc mulți la boalele sufletului. Se gândesc la mulțămirea sufletească, care ne-o aduce o pânză pictată cu măiestrie, o marmoră sculptată cu îndemănare de artist, o muzică, care te ridică din sferele înguste ale traiului zilnic. Astfel se pun bazele fundațiilor pentru muzee și pentru sălile de concerte. Unul din acești oameni aude că e de vânzare un tablou celebru. Satisfacția lui cea mai mare e să cumpere tabloul și să-l dăruiască muzeului orașului său. Așa s'a întâmplat în Frankfurt de nenumărate ori, mai pe urmă cu un tablou al lui Rembrandt, cumpărat din Viena cu 420,000 de franci, subscriși în câteva ceasuri de șase cetățeni din Frankfurt, cari n'au vrut să mai fie numiți cu numele. Așa s'a întâmplat și cu un tablou de Lucas Cranach, cunoscutul pictor al reformatiunii germane — un anonim l-a cumpărat cu 125,000 de franci.

S'ar putea aduce exemple până în pânzele albe. Dela Frankfurt am putea pleca în întreaga Germania, cercetând oraș de oraș. Tot același spirit de jertfă — dacă se poate numi această binefacere o „jertfă“, am afla pretutindeni. Datele statistice ne-ar arăta negru pe alb cât entuziasm domnește în rândurile celor mai cu stare pentru binele public. Ne-am oprî la fiecare pas, în fiecare colțor de stradă, dela tabela comemorativă prin care se arată că pe aici a trăit cutare și cutare scriitor, componist sau pictor sau bărbat de stat, până la căsuliile din păduri, pline de grăunțe pentru păsărelele degerate de frigul iernii, până la bibliotecile absolut gratuite pentru muncitorimea atelierelor, până la galeriile de tablouri, cari primesc în fiecare Duminecă mii și mii de oaspeți primitivi a tot ce e bun și nobil.

Ce satisfacție sufletească pentru un om cu stare! Există un simțământ mai curat, mai uman? Poate iubirea de neam și de țară să-i facă concurență.

Mă conving și eu zilnic de acest spirit, care domnește în Germania. În Berlin, în Drezda, în Lipsca, unde mă întorc, unde mă uit dau de această notă caracteristică. Oamenilor acestora li s'a prefăcut obiceiul în sânge. E un lucru de sine înțeles, care nu se mai discută. Ai parale, ți-a ajutat D-zeu într'o afacere, ai câștigat; ce e mai natural decât să-ți ajute semenii, cari n'au avut norocul tău?!

Nu datorezi și tu mediului lor dezvoltarea ta? N'au fost ei cari te-au ridicat și ți-au dat puțința — mai mică sau mai mare — să te dezvolti? Nu fac parte din ei părinții tăi? Și nu o să aibă legături viitorimea — urmașii tăi — cu ei? Dar, abstrăgând dela folosul, care-l poți trage dintr'o astfel de faptă, nu e frumos faptul în sine?

Numai așa se poate ridica culturalicește un neam: dacă cei ce sunt în stare ajutoră artele și științele și populația săracă. Ajutorul statului e de multe ori prea slab — ba sunt state unde acesta este un dar danaic. Bogații, bogații cu inima omenească, trebuie să-și dea mâna cu statul, ca laolaltă să se ridice clădirea dorită.

Mă gândeam la noi. La noi nu curg râurile de lapte, la noi sunt:

„...lacrămi, lacrămi multe“...

Pe oamenii bogați îi poți număra pe degete. A face o donațiune însemnează la noi mult mai mult, decât a o face în străinătatea bogată. (În Frankfurt tot al 269 locuitor e milionar). La noi nu sunt castelele medievale, cu bogățiile din moși strămoși. Bogăția noastră o avem ascunsă în inimile d-voastre — d-le părinte și d-le învățător — iar bogăția aceasta nu se poate dărui decât din tată'n fiu, din sânge'n sânge. O moștenire măreată și asta, dar care nu se poate preface în ban sunător.

Și fiindcă făceam constatările acestea cetind cartea franțuzească, mă cuprinse jalea. Căci nu vedeam nici chiar la puținii noștri oameni cu parale, toată dragostea pentru înaintarea noastră.

O știre m'a înviorat. Un jude în pensiuine, *Ioan Russu-Oros* din *Vidrasău*, și-a dărui prin testament averea „Asociațiunii“ pentru stipendii și ajutoare studentești. Am cetit-o în „Țara noastră“, în numărul prim al anului nou. Averea e de 80,000 de coroane, dar are -- de fapt — numai atâta valoare? Nu simțiți cum se ridică fiecare cifră și cum își cere un drept de milioane în ochii noștri? Ce sunt 80,000 de coroane? Ce sunt 800,000? Ce sunt sumele cele mai mari pe lângă dragostea cu care au fost date?

Pe octogenarul jude în pensiuine *Ioan Russu* nu-l cunosc, prin *Vidrasău* n'am fost nici odată, n'am primit nici când o rugare să scriu la adresa judei *Ioan Russu* — dar o singură faptă vorbește cât volumele întregi de biografii, ne dă deslușiri elocvente, ne deschide ochii să vedem și urechile să auzim.

Imi închipui, pe judele *Ioan Russu-Oros* ca un octogenar cu părul alb, cu privirea sigură, cu pasul încă neșovăienic. Omul ăsta nu poate să te privească decât numai țântă în față, privirea lui e caldă, după cum i-a fost căldura, care i-a dictat testamentul.

Îl văd pe *Ioan Russu-Oros* plimbându-se peste câmpuri, dând porunci muncitorilor, măsurând roadele recoltei, închinându-se la icoană seara și frământându-se în pat nopțile cum ar putea să-și ajutore neamul. A văzut el că fără ajutorul celor mai cu stare, tinerii noștri nu se pot lumina, — că porțile universităților le stau închise, că traiul le este un chin. Și și-a zis plin de smerenie și de dragoste de neam: Să le sar într'ajutor.

Și de astfel de oameni avem noi lipsă! Unii muncesc cu condeiu, alții cu graiul viu, alții cu palmile lor, alții cu munca de funcționari publici. Și toți trebuie să avem o țântă, mare, măreată, strălucită înaintarea neamului nostru. Căci ce e bucuria unui singuratic — față de bucuria unui neam, ce e bunăstarea unui singur om, față de bunăstarea unui neam întreg — față de bunăstarea materială și spirituală?!

Te-a adus la faptul acesta numai dragostea aceasta de neam, octogenarule încărunit în cinste? Da. Numai și numai dorința aceasta. Și experiența d-tale va fi contribuit mai mult la darul îndeplinit. Ca jude vei fi văzut atâtea, vai atâtea din ce are să pătimească consăngenii d-tale.

Unul din cei tineri îți mulțumește. Fii sigur — amintirea oamenilor de bine nu va perli din inimile noastre. Și vei trăi, căci inimile noastre cer.

Și când scriu rândurile astea cred că nu vorbesc singur eu, ci vorbesc sute și sute cu mine... Lipsca 908 II.

Serisori către țărani.

XXI.

Bade Șofroane!

Rău ai făcut că te-ai lăsat înșelat și-ai iscălit *vecsălu* pentru *Dumitru al Salomie*...

Bine, că legea dumnezeiască cere ca s'ajutăm pe de-aproapele nostru, da-i vorba că trebuie să ne uităm cam ce fel de om îi de-aproapele.

Acuma, iată, un minut de înduioșare, o clipă de milă te face să plătești trei sute de zloți pentru el.

Înc'alteă dac'ai vedeă că i-ai făcut omului vre-un bine, dar, dupăcum spui d-ta, banii ăștia n'au făcut altceva, decât i-au prelungit traiul lui desfrănat.

Foarte mulți oameni și-au ruinat averile lor, stând buni pentru alții.

Că ușor poți cădea în capcana celui ce vrea să te bage la năcaz. Te ia cu vorbe dulci, te duce de câteva ori la cărcimă, te omenește și cinstește pânăce l-ai scos din năcaz, apoi, dac'ai om de nimic cel pentru care ai chezașuit, nici nu te mai bagă 'n seamă.

Și acuma îmi cei mie sfatul, că ce ai să faci. De, știu și eu... Dacă ai iscălit și *Dumitru al Salomie* nu mai are nimic, n'ai decât să plătești frumușel cele trei sute, că de nu, judecându-te, o să dai și mai mult. Și asta să-ți fie apoi de învățătură și d-tale și altora.

Eu cred că în vremea de acum, când cu atâta greutate se chivernisește ceva, ar trebui să ne gândim mai bine pentru cine punem în primădie acea chiverniseală, dacă nu voim să o pierdem din mâni și, decât a pierde dintr'odată trei sute de zloți, mai bine dăi aceluia o mică sumă împrumut sau chiar cinstește-l cu ea, căci zece, douăzeci de zloți la omul cuprins, nu se simt așa de mult ca trei sute.

Nimic nu-i mai frumos în lume ca mila de aproapele, de semenul nostru. Este o virtute creștinească din cele mai alese îndurarea și compătimirea față de cei căzuți în năcazuri. Dar sub forma aceasta s'au întâmplat prea multe celaine, astfel că nu mai ști astăzi cu ce măsură să măsurăm compătimirea și binefacerea față de aproapele. Asta cred că ve-i vedeă-o din pățania d-tale cu *Dumitru al Salomie*.

Multe, de tot multe, nenorociri s'au întâmplat în lume din cauza chezașuiei.

Am cunoscut oameni bogați putrezi, cari au trebuit să iese din averile lor și să apuce drumul pribegiei, săraci lipiți, din pricina că au stat buni pentru unii și pentru alții.

Am cunoscut iarăș oameni, cari, văzându-se ruinați pe urma bunătații lor, n'au putut suferi traiul la care au ajuns și, într'un minut de des-nădejde, și-au ridicat firul vieții lăsând în cea mai neagră mizerie o casă întreagă de copii.

Iată, nu de mult, mi-a fost dat să văd, aici la oraș un caz de acesta.

Nu eră pe o vreme între Români om cu stare și cu prindere în tot Sibiul ca domnul X. Avea moșie întinsă, avea curți peste curți, și vara cărduri de lucrători își găseau de lucru la omul acesta: ba la săpat de cucuruz, ba la plivit de holdă, la secerat, la coasă, la uscat de fân, la cules și câte alte lucruri pe care le are un om cuprins cu avere.

Toamna înaintea pivniței lui se opreau și-reaguri de cară cu boloboace de vin, și ce mai vin, ca uleu.

Și unde se vindea ceva, omul acesta cuprindea tot, că avea și bani și băncile îi deschiseră credite peste credite, că-l vedeau om odată la toartă, așa că el nu trebuia fără să arvunească un lucru și apoi, dacă n'avea bani din destul, ridică dela bancă și plătă.

Parcă-l văd acuma cum trecea în trăsura lui scumpă, trasă de doi cai pe cari nu sta apa de grași și frumoși ce erau.

Eu din întâmplare mă învârteam des prin casa bogătanului acesta. De multeori mi-a fost dat să stau la masa lui îndestulată cu de toate. Ce de prieteni avea el atunci!... Nu eră seară să nu aibă pe cineva la casa lui ca oaspe.

Și lucrul acesta a mers așa un cârd de vreme. Dar dela un timp băgasem eu de seamă, că veselie bogătașului nu mai eră, ca altădată deschisă și dela inimă. Surisul lui se arăta din

ce în ce tot mai silit, ba, de multeori, printre dinți scăpă, fără de veste, câte-un ușor oftat, înfundat par'că în coșul pieptului, apoi tresărind ca și cum o umbră urită i-ar fi trecut pe dinainte, își umplea paharul și radea cu hohot tocmai unde nu eră loc de răs. Eu eram atunci tânăr și nu pricepeam ce să petrece în inima acestui om, pe care-l credeam de cel mai fericit pe lume.

Odată am îndrăznit să-i vorbesc în față despre fericirea ce trebuia s'o simtă văzându-se încunjurat de atâtea bunătați.

El mă privi atunci lung și oarecum trist și-mi zise: Ce crezi tu că averea-i a omului, care o are în mână, care se crede stăpân pe ea? Nu! Averea-i a lui Dumnezeu și omul nu-i altceva decât îngrijitorul ei. Câtă vreme o grijește bine rămâne în slujbă și o conduce; cum începe a o nebagă în seamă stăpânul ei i-o ia din mâni și o dă altuia mai vrednic decât el.

Pe atunci nu pricepeam ce înseamnă vorbele astea, căci tânăr fiind, habar n'aveam de tainele vieții, de greutățile traiului omenesc.

Astăzi însă când mă întâlnesc cu fostul bogătan și-l văd mergând pe jos, cu capul în pământ, astăzi, când prietenii îi ocolesc casa și caii cei spumoși duc pe alții în trăsura aurită, îmi dau foarte bine seama de vorbele ce mi-le-a spus el atunci și le voiu ține de o mare învățătură.

Da, omul nu-i stăpânul averii pământești, el e numai grijitorul ei, averea fiind a lui Dumnezeu!...

De o grijești bine El ți-o sporește mereu, cum însă începi a-ți face de cap, cum îți pierzi mintea, cum începi a-ți bate joc de ea, stăpânul o trece în alte mâni.

Așa s'a întâmplat și cu acest bogătaș. A văzut el bine că a lucrat rău când s'a băgat în prea multe încercături, a văzut el bine cât rău a făcut când într'o întreprindere, zisă bănoasă, a chezașuit cu câteva mii de zloți, a văzut că vine vremea de plată și bani nu-s. Și astfel în scurtă vreme i-s'a luat din mână toate bunătațile acelea cari îl arătau de cel mai fericit om, lăsându-i în inimă numai amintirea lor și credința că n'a fost vrednic să le aibă.

Vezi, bade Șofroane, întâmplări de acestea sunt foarte multe.

O greșală, un minut de slăbiciune, e în stare să te ducă de răpă.

D-ta vei trebui să plătești cele trei sute de zloți și să mulțamești lui Dumnezeu că n'ai chezașuit pentru mai mult și că încă tot ai cu ce-ți duce rostul gospodăriei. Să le plătești și să-ți fie de învățătură și d-tale și altora lesne crezători.

Că de n'ar fi pățanii de astea n'am prinde minte niciodată.

Delasântioana.

Sâmbătă seara.

„Americanism literar“.

S'au ridicat două lăncii împotriva — americanismului literar.

Cică nu e bine, spun aceste două lăncii ascuțite, să se comercializeze talentele, nici să se dea zor scriitorilor spre a scrie de dragul — *onorului*. Se scrie mult românește, în vremea de azi, dar se scrie prea în pripă și aproape numai în vederea fabulosului onorar.

Subsemnatul îndrăznește să opună un mic scut de lemn, acestor ucigașe lăncii.

Întâi e un semn îmbucurător, că se poate povesti și în literatura noastră de onorare *fabuloase*. Cu adevărat, e fabulos să retribuești cu cincizeci de franci o nuvelă sau o poezie. La noi, mai ales, e chiar extraordinar. Scriitorii anteriori erau obicinuiți să muncească de geaba, sau să fie tare încântați, dacă redacția cutare le trimetea gratuit jurnalul.

Cei cu dare de mână își puteau permite acest lux arcadian, dar ce făceau ceialalți mai

sărăcuți, cari munceau zi și noapte pentru pâine și abia în câte o clipă de repaos luau în mână harpa năpădită de colb?...
Ce să facă?

Munciau și iarăși munciau și pe urmă mai scriau câte ceva. O lume de idei eră cutropită de greul traiului zilnic, și când totuși câte una reușă să răzbată, ea se ridică mult de asupra mormanului fleacurilor de toate zilele.

Cetitorii aveau un îndoit deliciu cetindu-l și recetindu-l.

Imaginația lor mărginită la lucruri așa de mici (și de rentabile în aceeași vreme) luă un avânt puternic, ei se acățau de pulpana chinuitului scriitor, ca să-i ridice și pe ei în zări mai senine, mai largi.

Și s'a decretat ca dogmă literară o teză care nu însemnă altceva decât că suntem un popor, care nu ne știm prețul îndeajuns scriitorii.

Alexandri — spune un critic — nu a putut fi așa poet adânc pentru motivul că a fost *prea fericit* în viață; în schimb Eminescu, care a îndurat atâta mizerie, ne uimește cu profunditatea lui...

Nu trage nimeni la îndoială influența destul de puternică ce mediul o are asupra scriitorilor, dar intensitatea ei se poate discuta. Și mă îndoiesc, că Alexandri ar fi putut să scrie vr'odată „Lucașul“ lui Eminescu, chiar dacă l-ar fi amenințat „cea mai neagră mizerie“...

Retribuirea cuvințioasă și-o reclamă astăzi cel din urmă muncitor chiar.

Singuri scriitorii — elita intelectuală a neamului, după cum sunt intitulăți cu multă dreptate — să nu fie retribuiți și ei pentru talentul și ostenețele cheltuite pe altarul obștei?

Ar fi, de sigur, o prea înțeleaptă rânduială a firii, ca talentele să se nască deadreptul în belșug, ferite de nevoile și grijile muncii pentru pâine.

Dar dacă te-ai născut sărac? Dar dacă firea impulsivă nu te-a îngăduit să-ți iei și tu o funcție oarecare, o diplomă?

Ce faci atunci?

Scrii, așa numai, în momente de inspirație, fără să-ți pese dacă vei fi retribuit sau ba. Gândul acesta e prea de tot banal, ca să poată atinge nivelul avântului tău de favorit al muzelor! Ce împoartă, că n'ai ce să mănânci de seară? Te mângâi cu razele de lună, te cufunzi în iluzii, iei o halbă de ceva lichid transcendental, și pe urmă tragi un pui de somn — pe lauri...

Toate aceste sunt lucruri foarte frumoase, dar de puțin folos pentru bietul scriitor, care trebuie să mănânce și el ceva și trebuie să-și mai cârpiască și ghetele, când e iarnă...

Pentru ce să nu poată fi și condeiul *pâne* după cum pâine e dalta și penelul și — toporul?

Și pentru ce să nu avem și noi scriitori, cari să trăiască după scrisul lor?

Avem noi scriitori oare?

Vlahuță și Coșbuc sunt funcționari la nu știu care minister — muncesc în birou — Gherea și Caragiale au fost hotelieri, Iorga e profesor, cutare e dascăl sau e popă...

Scrisul e dar un fel de ocupație *laterală*; iată motivul pentru care cred, că și literatura noastră e o literatură... laterală, alături de aceea a străinilor.

Ce împoartă că cineva scrie prea mult, că nu toate scrierile lui sunt concepute în momente de inspirație!

Un mare scriitor străin, întrebând fiind, dacă ține la toate scrierile lui pe o formă, a răspuns:

Eu țin la lucrările iscalite; aceste le recunosc de ale mele. Celelalte semnate numai cu inițialele ! — și scriu la săptămână 3—4 articole — sunt scrise pentru *pâne*...

Ceeace nu e umilitor pentru o celebritate din străinătate, de ce ar fi umilitor pentru un scriitor de ai noștri?

Nu e deci decât un simptom îmbucurător, că, în sfârșit am ajuns și noi la o treaptă de evoluție culturală, peste care popoarele culte au trecut de mult.

Ele s'au urcat binișor pe aceasta scară, unde gloria și bunăstarea sunt imprietenite, urmând elementarei legi: vrednic e muncitorul de plata sa.

Acolo se știe, că izvorul operelor de valoare e *talentul și munca*, deci fac tot posibilul, ca talentul să poată munci cu cât mai mare înlesnire.

Incepând cu onorarele mici de zecedouăzeci de franci de articol, talentele se iau la o întrecere pe moarte — pe viață.

Calea e deschisă: gloria și bunăstarea le zîmbește din amăgitoarele culmi.

Cei slabi se prăvale înaintă de a ajunge culmea, cei mai stăruitori ajung și ei destul de sus, iar puținii biruitori ating, fericiți, culmea.

Au început cu zece franci de articol și încheie: șirul și francul. Un record acesta, la care noi nu ne vom putea avânta nici după o sută de ani.

Să nu ne îngrijorăm deci, că retribuțiile ar fi dezastroase mișcării literare, ci să ne pară bine, că am ajuns să îndeplinim și noi un lucru bun, care să practice, în proporții neasămănat mai mari, la scriitorii popoarelor cu adevărat culte.

Să dăm deci Caesarului ce este al lui.

Și dacă un bărdăș, care muncește cu toporul câștigă la zi 6 coroane; dacă un negustor cu 2 clase gimnaziale câștigă de trei ori atâta; — să înțelegem că și scriitorului i-se cuvine o retribuție oarecare.

Aceasta, departe de a-l umili, îi dă posibilitatea de a se îndeletnici mai mult cu scrisul, de a ceti de două treiori mai mult ca înainte.

Scriitorii, cari mor în mizerie, sau cari trăiesc în mizerie, ori cât de mari ar fi — și pot să fie cei mai mari chiar — alături de lumina talentului lor, lasă totdeauna și o umbră asupra poporului, care nu i-a știut prețului, și care n'a vrednicit să-i aibă.

Al.

ROMANIA.

Cronica politică.

Săptămâna trecută, Camera s'a ocupat cu proiectul casei rurale care a și fost votat și înaintat la Senat.

Este incontestabil că proiectul de lege al Casei rurale este merit a îmbunătăți starea materială și morală a țaranului român, ajuns până în vremuri de renaștere tot iobag muncii lui.

La cameră, săptămâna trecută s'a dat o mare luptă de principii și discuțiuni în jurul acestei chestiuni mari, cu prilejul proiectului Casei rurale.

Au fost oratori cum bunăoară d. C. I. Stoicescu, fost ministru de domeniu, liberal, care a susținut cu vioiciune și competență că legea Casei rurale trebuie să fie o instituție de stat și nu mixtă, adică și de stat și particulară. Ca instituție de stat, spune d. Stoicescu, Casa rurală va avea și misiunea de a face și educațiunea economică a țaranului român, ceeace nici Banca centrală a băncilor populare și nici Banca Agricolă română — administrată însă de străini în toate județele, — nu o pot îndeplini.

D. Em. Culoglu, vorbind la art. 4. spune că legea nu trebuie să urmărească dividende grase ci trebuie să fie folositoare țărânilor, în care scop banca Casei rurale nu trebuie să devie o instituție pur comercială. Casa rurală trebuie să părăsească rolul de intermediator între țaran și proprietar, și să trateze direct pe de o parte cu proprietarii cumpărându-le moșiile acelor ce doresc a le vinde, iar pe de alta cu țărânilor înlesnindu-le vânzarea pământului cumpărat.

Legea casei rurale, votată de cameră, astăzi se găsește în studiul secțiunilor senatului și curând va veni la ordinea zilei.

Camera s'a ocupat săptămâna aceasta și cu proiectul de lege asupra monopolului cârciumelor și combaterea beției.

În Norvegia, Danemarca, Suedia monopolul cârciumelor și instituirea societăților de temperanță patronate de stat au adus cele mai bune rezultate pentru igiena publică.

În Țară proiectul acesta de lege este din cele mai salutare și poate fi trecut între reformele cele mai bune pentru ridicarea stării generale a țaranului român. Alcoolismul nu numai că abrutisează pe om, tâmpindu-i ceea ce el are mai scump, inteligența și, istovește forța lui fizică, dar o altă mare nenorocire este că aduce pe țaran la mizerie neagră, la sapă de lemn, deoarece toată economia de peste săptămână sau aproape toată munca lui, merge la cârciumă spre a umplea teigheaua cârciumarului. În Moldova primejdia este și mai mare. Străinii cari s'au furișat la sate și au deschis cârciume, operează acolo ca în Codrul Vlăsici. S'a constatat în urma anchetelor făcute că mai nu este în Moldova cârciumă unde să nu se falsifice beuturile în special cele spirtuoase, ca rachiu, țuica etc. Cârciumarul îl colorează cu vitriol și alte substanțe chimice, de obicei în verde sau roșu, dându-i la gust o ustureală în gât de un așa grad încât otrava se traduce imediat în ochii, în mintea în sufletul și fizicul nenorocitului care i-a încăput pe mână.

Și e curios că, până în prezent nu s'a luat nici o măsură spre a scăpa pe țaranul român din ghiarele exploataților în special străini, a acestor lipitori cari au fost tolerate să sugă din măduva vigoarei și sănătății fizice și morale a țărânilor române, sprijinul și viitorul țării și neamului nostru.

Actualmente în țară sunt 15,000 cârciumari. Și sunt comune unde se află câte 7—8—10 cârciume. Aceasta-i colosal. Așa, în județul Argeș avem 171 școli sâtești și 455 cârciume!! Iar în Băcău, 139 școli și 668 cârciume. În județul Gorj, nr. cârciumelor dublează pe acela al școalelor, adică tot la fie ce școală avem câte 2 cârciume!!

Cine nu se edifică, nici din cifre, acela este dotat cu rea voință, rea credință și numai rău neamului îi dorește.

La această prea importantă lege, a luat cuvântul după cum era și firesc dl ministru de finanțe Em. Costinescu.

Cu o înaltă și documentată competență în materie dl. Costinescu, combate criticele aduse de oratorii opoziției, cari s'au încercat a dovedi că în țară nu există alcoolism.

Acest vitiu, spune dl Em. Costinescu, este atât de înrădăcinat în țară și în sângele poporului, încât contingentul alcoolismului sporește pe fie ce an, manifestându-se sub toate multiplele forme patogene.

D-l Costinescu spune că poporul nostru, n'a avut încă putința de a-și face *educația necesară*. Și de aceea este nevoie de legi, căci și ele pot prepara educația la noi. Poporul să se deprindă cu educația ce voim a-i imprima.

Acest proiect a fost luat în considerație de cameră.

Al. Nicolau, adv.

Scrisori din București.

I. Cestiuni teatrale.

— 24 Februarie 1908.

În lumea artelor senzația zilei este chestiunea direcției Teatrului Național. Se știe că în fruntea acestei instituții stă un om care a făcut să se vorbească mult de dânsul: d-l Al. Davila, autorul cunoscutei tragedii istorice în versuri „Vlaicu Vodă“.

Numit de trecutul guvern conservator — căci aici e obiceiul ca odată cu guvernele să se schimbe și directorii teatrelor, — d-l Davila a rămas și sub actualul guvern. Unii spuneau că a fost menținut din cauza abilităților sale în conducere, alții însă afirmă că simpatiile ce le are la Palat, ca

fiu al merituosului general Davila de pie memorie, i-au întărit considerabil situația.

Sigur este însă că d-l Davila e un bun meșter în ale teatrului, a trăit mult în lumea actorilor prin Paris și în consecință, tot ce pune d-sa în scenă, iasă curățel și publicul rămâne satisfăcut. Mai are și avantajul, că nu prea sunt alții cari să se fi ocupat mai mult ca d-sa de teatru și cari l-ar putea înlocui cu succes.

Dar a făcut o serie de greșeli. Om cu educație franceză, a jucat în toată stagiunea numai piese ușoare, traduse din franțuzește, cari au atras multă lume. În schimb toate literaturile celande au fost neglijate, de nume ca Schakespeare, Ibsen, Sudermann sau de alți eroi ai scenelor europene nici nu s'a auzit pe aici în timpul din urmă, — tot Bernștein și iar Bernștein era stăpân. Din literatura românească se mai jucau din când în când piesele mai de seamă.

Aceste greșeli, pe lângă faptul că d-l Davila, bazat pe sprijinul său dela Palat, e foarte tanțos cu toată lumea, indeosebi cu scriitorii români și cu ziaristii, l-au făcut nepopular printre aceștia și de un timp incoace atacurile împotriva lui se țin lanț. Neapărat, nu toți câți îl atacă o fac de dragul teatrului. Unii vor să-și răsbune pentru-că nu le joacă piesele, alții pentru-că nu le-a făcut alte hatiruri. Adevărul este însă că d-l Davila e vinovat și cu greu își va mai putea menține locul de dirigitor al teatrelor, oricât s'ar încăpățina să rămână. La Cameră s'a anunțat o interpelare împotriva lui și se prevede că d-l Haret va cedă opiniei generale și va revoca pe funcționarul său.

O parte a publicului va zice: păcat de atâta încăpăținare! Talentul d-lui Davila putea fi de folos, dacă ar fi știut să se valideze pe o cale mai cum se cade. Primind sfaturile bune, date de scriitori și cooperând cu aceștia, ar fi putut face bune isprăvuri. *F-o.*

Vinerea trecută s'a jucat la „Teatrul Național“ o nouă piesă românească, în trei acte, *Sanda* de d-l Al. Florescu.

Două lucruri se arată în această piesă, luată din pătura de sus a societății bucureștene.

Întâi cum o mamă își instrăinează copila, trimițându-o în mijlocul călugărițelor din Paris și al doilea, cum această mamă, femeie de petreceri, face pe un tinăr să se sinucidă pentru ea, pe când el ar fi fost să fie soțul fetei *Sanda*.

Și de aci se leagă nodul piesei.

Fata întorcându-se din Paris, află legăturile dintre mamă și ce-l care-i fusese hărăzit ei de bărbat, află cum tinărul se omoară când mama îi cere despărțirea — și nemai având ce căută în casa părintească, unde se simțea străină, *Sanda* se întoarce la Paris, să se călugărească.

Vreți să știți ce s'a făcut mama... Ei da, a plâns nițel, a stat pe gânduri văzându-se singură, dar s'a răzgândit, și a trimis după un nou curtezan al ei, vestindu-l că „e nenorocită“.

Așa se încheie piesa, într'un chip cu totul neașteptat, meșteșugit dar cam rece. Și aproape întregul act al treilea e așa.

Dar în schimb, câtă putere dramatică în cele două acte dela început! Câte situații mișcătoare, ce potop de vorbe calde, frumoase și la locul lor, câte biciuiri la adresa alesului public care umplea sala!

Că multe satirizări erau din cele ieftine, cetite și răscetite în rubricile glumețe sau impresioniste de prin ziare, — e drept. Că reporterii obraznici și de duh ca cel care face pe moralistul în „*Sanda*“, nu prea se găsesc prin București, e iarăși drept.

Dar, foarte bine că s'a spus și-de pe scena teatrului că „autorii români nu sunt încurajați“ că „doamnele noastre își închipuie că Eminescu e numai o firmă de tipografie“, că „societatea înaltă vorbește numai franțuzește“ și multe alte constatări pe care, desigur, nu le prea făcuseră, nici cetiseră, cei din sală.

Sanda s'a jucat întâia oară, în fața celui mai ales public din București, căci reprezentăția se dădea în folosul leagănelui „Sf. Ecaterina“ al doamnelor române. Și principii moștenitori au luat parte la dansa.

Să sperăm că „*Sanda*“ va ține multă vreme afișul, fiindcă e una dintre bunele lucrări dramatice românești. *D. V.*

ȘTIRI.

Dar Asociațiunii. Un harnic țaran frunțas *Ioan Ionașcu Belciu* din comuna Sebeșul de sus a dăruit zilele trecute „Asociațiunii“ suma însemnată de cor. 2000, dorind să-i rămână numele între oamenii cari au dat mână de ajutor înaintării neamului. E cu atât mai prețios acest dar, cu cât vine dela un țaran a cărui chibzuință a putut pătrunde însemnătatea acestui așezământ.

Discursul părintelui Lucaciu. În ședința de Luni a parlamentului și-a pronunțat discursul de patru ore și jumătate părintele Lucaciu combătând cu energie proiectul de revizuire. A arătat cu multe dovezi nedreptățile neamurilor din patrie și a stăruit asupra necesității de-a da țării mai întâi votul universal. Discursul părintelui Lucaciu a fost ascultat cu cunoscuta nervozitate din partea radicalilor unguri. De altfel întreagă presa maghiară recunoaște frumoasele calități ale eminentului nostru orator.

Altul la rând. Zilele aceste va intra în închisoare dl *Dr. D. Lascu*, din Oradea-mare, judecat la 6 luni și o însemnată sumă de bani pentru publicarea unui articol în „*Tribuna*“. Ii dorim deplină vigoare pentru a putea suporta osânda simpaticului luptător. În Bihorul păraginit e mare lipsă de oameni ca *Dr. Lascu*.

Steag nou. Inzadar se mângăia presa maghiară care înoată în apele coaliției, că ministrii cabinetului Fejérváry au fost măturați de opribru public al cetățenilor patrioți. Inzadar sunt toate acestea eufemisme și dulci minciuni. Toți acei „trădători de patrie“ se afirmă din nou, ridică steagul și după cum se va vedea ei au încă puternice rădăcini în conștiința publică. Zilele trecute a pornit războiul fostul ministru de interne *Kristoffy* care într'un foarte luminos discurs a desfășurat întreagă situația tragi-comică a politicii actuale maghiare. A arătat cum acești titani ai vorbelor imbată opinia publică cu „postulate naționale“ pe când în faptă nu servesc decât interese de clasă și sunt reprezentanții celui mai negru reacționarism. A arătat lămurit toate codirile acestui guvern în chestia votului universal și toată zădărnicia svârcolirilor împotriva Austriei și a naționalităților din țară. Acest discurs pătruns de un avântat spirit de progres și de-o înțelegere a trebuințelor țării dovedește pe lângă un incontestabil talent și probabilitatea că mult huilul „trădător de patrie“ va avea încă un rol important în viața politică din viitor.

În chestia școalelor dela Făgăraș aflăm că însași comisiunea administrativă a acestui comitat ar fi revocat ordinul nenorocit cu care ne ocupăm și în acest număr al revistei noastre. Așteptăm desfășurarea grabnică a lucrurilor și suntem cam dureros atinși că nu deslușim un ecou mai puternic de protestare din greu încercata țară a Oltului.

Un caz trist. E vorba de jalnica derută a profesorului *Dr. Regman-Păunaș*. În numerii trecuți am însemnat și noi spiritul de reclamă cam vulgară de care e împintinat tinărul învățat dela Caransebeș. Am făcut acea notă fiindcă ne jignează oare-cum întreg modul de procedare cu care se începea cariera publică a unui om în zilele noastre. Și ne-am socotit datori să semnalăm ca o apariție ciudată ivirea unor moravuri cu totul străine la noi. De atunci s'a cam agravat afacerea. *D-l Iorga* în „*Tribuna*“ și „*Neamul românesc*“ a dovedit că conferințele d-lui *Regman* sunt plagiate. Dovada d-lui *Iorga* e strivitoare. Din parte-ne aducem și noi un exemplu pentru felul de-a scrie a tinărului profesor.

În articolul nostru prim din „*Țara noastră*“ Nr. 1, scriam, între altele: „Ce să mai spunem despre țărani noștri? Ei bieții își tânjesc traiul de pe-o zi pe alta... întreagă viața lor se petrece într'o nesfârșită nedumerire. În toată tragedia asta mare de strivire îndelungă, ei rămân cu ochii închiși. Trăiesc și se trudește și mor primind toate loviturile ca venind de undeva de sus din ursita unei zodii rele“ etc.

Cu două luni mai târziu d-l *Păunaș* răspunzând învățătorului *Iosif*, scrie în Nr. 20 al „*Tel. Rom.*“ astfel: „... cea mai mare parte a neamului nostru, țărănimea își tângeste traiul amărât într'o nesfârșită nedumerire trăiește, se trudește cu ochii — închiși primind toate loviturile ca venind de undeva de sus din ursita unei zodii rele“.

Ce va să zică asta? Un nou plagiat. *D-l Regman* e în stare să înțeleagă ce are să su-poarte cineva pe urma unui astfel de păcat. În societatea oamenilor bine crescuți astfel de lucruri nu se ocupă. Ii dorim pe viitor să părăsească aceste moravuri. Numai dedicându-se unei munci sericase, care nu are trebuință de nici o lărmuire, poate ajunge un element util în acel mediu jignitor de stricat cum pare a fi Caransebeșul zilelor noastre.

Disolvarea camerei. Ministrul de interne *Andrássy* a lansat această veste zilele trecute. O bază reală deosebită nu are această amenințare.

Proprietar-editor: OCTAVIAN GOGA.

Red. responsabil: OVIDIU GRITTA.

Banca de asigurare

„TRANSYLVANIA“

— din Sibiu —

— întemeiată la anul 1868 —

în Sibiu, str. Cîsnădiei Nr. 5 (edificiile proprii).

Fonduri de întemeiere și de rezervă 2.120,131.91 cor.

asigurează în cele mai avantajoase condiții:

contra pericolului de incendiu și exploziune,

edificii de orice fel, mărfuri, mobile, vite, produse economice etc.

asupra vieții

în toate combinațiile: capitale pentru cazul morții, asigurări de zestre, de copii, de studii, rente pe viață etc.

Asigurări populare fără cercetare medicală.

Asigurări pe spese de înmormântare cu solvirea imediată a capitalului scadent la decedare.

Valori asigurate contra incendiului:
94.975.294 — coroane.

Capitale asigurate asupra vieții:
9.293.195 — coroane.

Dela întemeiere s'au solvit:

pentru despăgubiri de incendii 4.295.120.15 coroane,

pentru capitale asigurate pe viață 3.760.810.21 coroane.

Oferte și orice informațiuni se pot lua dela: Direcțiune în Sibiu, str. Cîsnădiei Nr. 5, etajiu I, curtea I, și la agenturile principale din Arad, Brașov, Cluj și Bistrița, cum și dela subagenții din toate comunele mai mari.